

VALKO-VENÄJÄN
MARKKINOIDEN
MAHDOLLISUUDET
ITÄSUOMALAISILLE
PK-YRITYKSILLE

Valko-Venäjän markkinat

Tämän kartoituksen tavoitteena on valottaa Valko-Venäjän markkinoiden mahdollisuuksia itäsuomalaisten yritysten näkökulmasta. Kartoitus on laadittu Uusia avauksia pk-yrityksille venäjänkielisiltä markkinoilta – hankkeessa, jota Joensuun Seudun Kehittämisyhtiö JOSEK Oy ja Pohjois-Karjalan kauppakamari toteuttivat yhdessä. Kartoituksen laatimisessa on hyödynnetty TeamFinland –verkoston julkaisemia materiaaleja. Yleiskuvauksen lisäksi kartoituksessa kerrotaan Valko-Venäjän metsä- ja metallisektorin sekä hyvinvointi-, terveys- ja hoivapalvelujen (ml. teknologia) näkymistä, koska Itä-Suomessa on osaamista juuri näillä aloilla. Lisäksi meillä on paljon kokemusta yhteistyöstä venäläisten kanssa, jota kokemusta voidaan hyödyntää Valko-Venäjän markkinoille mentäessä.

Valko-Venäjän asukasluku 9,5 miljoonaa, joista lähes 2 miljoonaa asuu pääkaupungissa Minskissä. Valko-Venäjällä presidentillä on vahvat valtaoikeudet. Vuodesta 1994 alkaen presidenttinä on toiminut Aleksander Lukashenko.

Valko-Venäjä sijaitsee keskellä Eurooppaa

Tasavallan pinta-ala on 207.600 km². Maan ostovoimakorjattu bruttokansantuote on 18200 \$/capita (IMF 2014).

Valko-Venäjällä on sen historiansa aikana ensimmäinen lama. Talouskasvu ennuste vuodelle 2016 on -3,6 %, reaali-palkat ovat laskeneet ja yritykset ovat joutuneet ensimmäistä kertaa lomauttamaan työntekijöitään ja tekemään lyhennettyä työviikkoa. Tilanne on maalle uusi, koska aiempina vuosina talouskasvuluvut olivat jopa +8 prosentin luokkaa. Myös inflaation on yli kymmenen prosenttia.

Valko-Venäjän teollisuus rakentuu metallurgian, koneenrakennuksen, kemian ja petrokemian sekä kevyen teollisuuden ja ruokatuotannon varaan. Raaka-ainevaroina merkittävimmät ovat kaliumkarbonaatti ja erilaiset kiviainekset kuten dolomiitti, graniitti ja kalkkikivi sekä metsä- ja turvevarat.

Talouden moottoreina toimivat valtion yritykset ja julkinen sektori, jotka työllistävät merkittävän osan työväestöstä. Yksityistämistä on toistaiseksi tehty melko vähän. Pk-yritysten osuus on melko vaatimaton ja niiden määrää pyritäänkin nyt valtiovallan taholta nostamaan.

Tärkeimmät kauppakumppanit ovat Venäjä, Ukraina, Kiina, Iso-Britannia ja Saksa. Maa on jäsenenä sekä Euraasian talous- että tulliliitossa. Venäjän rooli kaupankäynnissä on merkittävä; viennissä yli 40 % ja tuonnista yli 50 %. Noin yksi kolmasosa viennistä koostuu öljyjalosteista, joita valmistetaan Venäjältä tuodusta raakaöljystä. Maan talous seuraakin Venäjän talouden kehitystä. Valko-Venäjä on ehdolla WTO:n jäseneksi, mutta vielä se ei ole onnistunut täyttämään kaikkia jäsenyysehtoja. Yritysten toimintaympäristöä mittaavalla "Doing business 2016"- listalla Valko-Venäjä on sijalla 44. Listalla on 189 maata.

Minskin keskustaa

Valko-Venäjä jakaantuu kuuteen alueeseen ja se on perustanut kaikille alueilleen ns. Vapaatalousalueita (Free Economic Zone, FEZ), joita löytyy kaikilta alueilta. Esimerkiksi Minskin vapaatalousalue: <http://www.fezminsk.by/en/> Sijoittamalla tuotantoaan tällaiselle vapaatalousalueelle ulkomaiset yritykset saavat vapautuksen viiden vuoden ajalle tuloverojen maksamisesta. Tämän jälkeen tuloverosta maksetaan vain 50 %. Samoin tuotannossaan tarvittavien tuontitavaroiden arvonlisäverosta yritykset maksavat vain puolet. Alueelle rakennetut kiinteistöt ovat verovapaita. Vapaatalousalueille onkin sijoittunut useita länsimaisia teollista toimintaa harjoittavia yrityksiä.

Tuotannon palkkakustannukset Valko-Venäjällä ovat huomattavasti läntistä Eurooppaa alhaisemmat, tuotannollisen työntekijän kustannukset ovat kaikkiaan n. 350–450 €/kk. Raaka-aineiden hankinta Euraasian tulliliiton alueelta ja keskeinen sijainti länsimaisia vientimarkkinoita ajatellen houkuttelevat yrityksiä Euroopasta etabloitumaan Valko-Venäjälle. Kuljetukset niin maanteitse kuin rautateitsekin toimivat Valko-Venäjällä hyvin niin Venäjän ja Aasian kuin Euroopan suuntaan.

Kansainvälistymistä harkitseville yrityksien kannalta Valko-Venäjän vahvuuksia ovat keskeinen maantieteellinen sijainti ja hyvä liikenne- ja viestintäinfrastruktuuri, hyvin koulutettu työvoima, melko vakaa, teollisuudeltaan kehittynyt talous ja alhaiset työvoimakustannukset sekä hyvä suoja ulkomaisille investoijille.

Toisaalta yritysten on kuitenkin otettava huomioon Valko-Venäjä liiketoiminnan toimintaympäristönä, joka ei suuresti eroa Venäjästä. Kaikkeen tekemiseen on varattava huomattavasti enemmän aikaa kuin länsimaissa, hallintobyrokratiaa on ja korruptiota esiintyy. Etabloituessaan Valko-Venäjälle yritysten on ehdottomasti käytettävä paikallisia asiantuntijapalveluja.

- Suomen suurlähetystö, Valko-Venäjän yhteystoimisto, Minsk
Yhteystoimiston päällikkö Lauri Pullola, sähköposti: lauri.pullola@formin.fi
- Finpro, www.finpro.fi
Senior Advisor Aleksej Leppänen, sähköposti: aleksej.leppanen@finpro.fi
- Valko-Venäjän Kauppa- ja teollisuuskamari, Minsk <http://www.cci.by/en>

Metsäsektori

Metsäteollisuus on yksi Valko-Venäjän tärkeimmistä strategisista toimialoista ja vientitulojen kannalta tärkeä sektori. Metsäosaamista, tehokkuutta ja puun jalostusarvoa halutaan nyt kasvattaa. Asiat halutaan tehdä suomalaisen mallin mukaan. Näin toivoo maan presidentti Aleksander Lukashenko.

Tämän vuoksi metsäsektorilla toimivilla suomalaisilla yrityksillä olisikin nyt hyvät mahdollisuudet lähteä Valko-Venäjän markkinoille. Esimerkiksi LUKE on jo tehnyt yhteistyötä Valko-Venäjällä metsäasioissa - yhteistyö suomalaisten viranomaistahojen ja yritysten kesken olisi hedelmällistä yhteisten projektien muodossa. Metsäsektorilla Valko-Venäjällä on puutetta tietotaidosta niin metsien kasvatuksessa, käytön suunnittelussa, hakkuu- ja kuljetuskysymyksissä kuin itse puunjalostuksessa. Sinne voidaan tarjota suomalaista osaamista kaikille näille sektoreille, lisäksi puunjalostukseen ja puurakentamiseen tarvitaan paitsi osaamista myös koneita ja laitteita, nykyaikaista teknologiaa. Maahan on tulossa lukuisia joukko pieniä, biomassaan perustuvia energialaitoksia. Suomalainen metsänhoidon malli kokonaisuudessaan voisi hyvin olla vientituotteena Valko-Venäjälle.

Esimerkiksi vuonna 2012 raakapuuta vietiin Valko-Venäjältä lähes 2 miljoonaa kuutiometriä ja sahatavaraa vastaavasti vain 191000 kuutiometriä. Tavoitteena on, että jatkossa maasta ei vietäisi enää lainkaan raakapuuta. Nähtäväksi jää, kuinka tavoite saadaan toteutettua, mutta presidentti Lukashenkon toive on jo toiminut impulssina aktivoida yhteistyötä Suomen suuntaan.

Yhtenä ongelmana on pidetty rahoituksen järjestymistä, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD) on kuitenkin ollut aktiivinen Valko-Venäjällä nimenomaan metsäsektorin hankkeiden osalta. Myös muita rahoituslähteitä on löydettävissä. Metsäsektorin investoinneista tehdään osa maailmanpankin rahoituksella, osaan kaivataan investoijia omarahoituksen lisäksi.

Metsäsektorilla tärkeintä olisi nyt olla aktiivinen niin viranomaisten kuin yritystenkin taholla. Maan metsäsektoria tullaan kehittämään lähivuosina voimakkaasti ja ne yritykset, jotka ovat ajoissa paikalla toimimassa tulevat varmasti saamaan lisää kauppaa Valko-Venäjältä. Tätä kautta yrityksille on mahdollista avata myös uusia ovia muille Euraasian talousliiton alueille.

Metsäsektoreiden vertailua Valko-Venäjän ja Suomen välillä:

- metsävarat ovat yhteensä n 1,7 mrd m³ Suomessa 2,35 mrd m³
- Metsien vuosittainen kasvu on 31,9 miljoonaa m³ Suomessa 104 milj. m³
- Metsien keskikoko on 207 m³/ha Suomessa 113 m³.

Valko-Venäjän metsistä puolet on mäntyä, vajaa 10 % kuusta ja n. 40 % lehtipuuta. Metsistä 100 % on PEFC sertifioituja ja FCS sertifioituja 62 %. Metsät ovat Valko-Venäjällä valtion omistuksessa. Metsien käyttöä ohjaa Metsäministeriö, metsä ympäristönä ja metsien virkistyskäyttö ovat niiden hoidossa etusijalla ja hakkuita tehdään ennalta valmisteltujen metsänhoitosuunnitelmien mukaisesti riippumatta puutavaran kysynnästä markkinoilla.

Keskimääräinen vuotuinen (viimeiset 3 vuotta) hakkuumäärä on ollut 29,1 tuhatta ha ja vuotuinen metsien uudistaminen - 27,4 tuhatta ha. Kaikki hakkuualat uudistetaan 3 vuoden kuluessa. Vuosittain ministeriö rakennuttaa vähintään 100 km uusia metsäteitä alueille.

Rakennuskustannukset ovat noin 62.000 €/km, johtuen lähinnä tienrakennukseen tarvittavan soran pitkistä kuljetusmatkoista.

Radioaktiivisesti saastunutta metsää on Valko-Venäjällä n. 1425 tuhatta hehtaaria eli runsaat 17 % metsäpinta-alasta.

Maa on juuri hyväksynyt Valko-Venäjän metsien kehitysohjelman vuosille 2016–2020, jonka päätavoitteet ovat metsävarojen käytön tehostaminen ja metsäteiden rakentaminen sekä metsästyksen kehittäminen. Ohjelman tuloksena metsäpinta-alaa on tarkoitus kasvattaa ja metsien tiheyttä nostaa sekä lisätä istutusten määrää nykyisestä 50 %.

Nykyaikaisen hakkuu- ja kuljetuskaluston (harvesterit ja kuormatraktorit) määrää ja laatua lisäämällä on tarkoitus nostaa vuotuista puunkorjuun määrää ja lisätä näin markkinapuun määrää. Tavoitteet saavuttamalla voidaan lisätä huomattavasti mm. selluloosan ja paperin sekä levyteollisuuden tuotantoa. Samoin osa tuontien energiasta korvattaisiin paikallisella, uusiutuvalla energialla. Tämä kaikki edellyttää maalta myös mittavia investointeja teollisuudenalan koneisiin ja laitteisiin.

Lisätietoa metsäsektorista löytyy Valko-Venäjän Metsäministeriön sivuilta <http://www.mlh.by/en/forestry/resources.html> ja puunjalostuksesta alan teollisuusyhdistyksen sivuilta <http://bellesbumprom.by/en/>.

Tietoja Valko-Venäjällä toimivista hakkuuyrityksistä on saatavissa: <http://bellesbumprom.by/en/logging-companies>

Metallisektori

Metallurgia ja metalliteollisuus kattavat n 6 % Valko-Venäjän teollisuudesta. Valko-Venäjä vie metalliteollisuuden tuotteita yli 100 maahan, Venäjän osuus viennistä oli kuitenkin 47 % vuonna 2014. Myös rauta- ja terästeollisuuden tuontia on jatkuvasti hallinnut Venäjä, jonka osuus tuonnista oli 61 %. Sekä vienti että tuontiluvut ovat Valko-Venäjällä laskeneet voimakkaasti yleisen metallien kysynnän ja sitä myötä hintojen laskun vuoksi melko voimakkaasti.

Metalli- ja metallituoteteollisuus Valko-Venäjällä ovat suurien, Neuvostoliiton aikana perustettujen yritysten hallinnassa, jolla on siis pitkät perinteet. Viime aikoina yrityksiä on osittain yksityistetty hankkimalla näin pääomia ulkomaisilta toimijoilta. Mutta esimerkiksi BMZ (Valko-Venäjän metallitehdas) -yrityksen osalta määräysvalta on pääomituksen jälkeenkin kuitenkin säilytetty Valko-Venäjällä.

Pääasiallisia metalliteollisuuden tuotteiden käyttäjiä ovat Valko-Venäjän koneenrakennusyritykset kuten MAZ (Minskin Autotehdas) BelAz (Valko-Venäjän Autotehdas) ja MTZ (Minskin traktoritehdas) sekä rakennusteollisuus ja kunnallistalous. Johtava metallin valmistaja on BMZ (Valko-Venäjän metallitehdas), joka vastaa noin 70 % maassa tuotetusta teräksestä ja metallituotteista.

Belarus-traktorit ovat Valko-Venäjän ylpeyden aihe maailmalla

Lisätietoja metallialasta löytyy Teollisuusministeriön sivuilta

<http://www.minprom.gov.by/eng/welcome> ja metallialan tuotannosta Belarusian Steel Worksin (BMZ) sivuilta <http://www.eng.belsteel.com/>

Hyvinvointi-, terveys- ja hoivapalvelut (ml. teknologia)

Terveys- ja hyvinvointipuoli taistelee rahoitusongelmien kanssa. Valko-Venäjällä ollaan ylpeitä omasta osaamisesta terveyssektorilla, mutta alan teknologia on kuitenkin suurelta osin tuonin varassa. Palvelupuoli on vielä murrosvaiheessa, mutta kehittymässä kaiken aikaa. Toistaiseksi parhaiten yksityistä palvelutarjontaa on saatavissa terveysdiagnostiikassa.

Lääketeollisuus

Valko-Venäjän lääkemarkkinoiden volyymi oli vuonna 2014 noin 1,14 miljardia dollaria (+ 7 % vuoteen 2013). Yli 70 % Valko-Venäjän markkinoilla olevista lääkkeistä on valmistettu ulkomailla. Lääkeviennin arvo oli noin 160 miljoonaa dollaria. Lääkkeiden käyttö asukasta kohti oli Valko-Venäjällä korkeinta Ivy-maista, 113 dollaria.

Tärkeimmät lääkealan yritykset ovat RUE "Belmedpreparaty", OJSC "Borisovskiy zavod medicinskikh preparatov", JV "Farmland" Oy, JV "LekPharm" Oy, UE "Minskintercaps". Näiden yhteenlaskettu markkinaosuus vuonna 2014 oli 20 %.

Kaikkiaan Valko-Venäjällä toimii lääketeollisuudessa 28 yritystä, joista kaksi on valtion kokonaan omistamaa, ja kolmessa valtion omistusosuus on yli 50 %. Yritykset valmistavat noin 1300 erityyppistä lääkettä.

Terveydenhuoltojärjestelmä

Valko-Venäjän perustuslaki takaa kaikille kansalaisille oikeuden "terveydenhuoltoon, johon kuuluu ilmainen terveydenhoito valtion terveydenhuollon laitoksissa". Lääketieteellinen hoito lääkäriasemilla ja sairaaloissa on maksutonta, ja se on mukautettu vastaamaan valtion asettamia sosiaalisia vähimmäisvaatimuksia.

Valtiolla on siis johtava rooli terveydenhuoltojärjestelmän ohjaajana ja omistajana Valko-Venäjällä. Terveydenhuoltojärjestelmä itsessään koostuu pääasiassa terveysministeriön alaisista terveyskeskuksista ja sairaaloista. Lisäksi on olemassa myös mm. puolustusministeriön, sisäasiainministeriön, KGB:n jne alaisia klinikoita. Neuvostoliiton ajoilta Valko-Venäjälle on jäänyt ja jopa edelleen kehitetty etuoikeutettuja virkamiehiä varten omia sairaanhoitopalveluja. Mikäli virkamies pääsee tälle listalle, he saavat oikeuden käyttää erikoisklinikoiden ja sairaaloiden palveluja. Myös tavalliset kansalaiset voivat saada hoitoa näillä VIP-tason klinikoilla ja sairaaloissa, mutta täyttä korvausta vastaan.

Paikallinen terveydenhuolto on ammattitaitoista, mutta olosuhteet asianmukaisen hoidon saamiseksi julkisessa terveydenhuollossa hyvin vaatimattomat. Pääkaupunkiseudulla on saatavissa ulkomaalaisia, korkeatasoisia terveydenhuoltopalveluita.

Ensihoitoa annetaan kaupungeissa päivähoidon klinikoilla (erilliset klinikat lapsille ja aikuisille) ja mobilisoiduilla klinikoilla maaseudulla, lisäksi on ensiaputoimistoja, jotka käyttävät vain keskitason koulutuksen omaavaa hoitohenkilökuntaa. Hoitoa voi saada vain henkilön omalla asuinpaikkakunnalla. Ensisijaisesti hätäapua antavat ensihoitopisteet, jotka työllistävät sekä keskitason koulutettua henkilökuntaa että lääkäreitä.

Rahoitus

Terveydenhuoltojärjestelmä rahoitetaan valtion talousarviosta. Viimeisen viiden vuoden aikana noin 5 % bruttokansantuotteesta on kohdistunut terveydenhuoltoon, mikä on hieman alle 320 \$ asukasta kohti, joka on kolme kertaa pienempi kuin Puolassa ja yli 14 kertaa vähemmän kuin Saksassa.

Vuodeosastohoito (myös hi-tech) on ehdoton prioriteetti, joka saa noin 60 % varoista. Valko-Venäjä sijoittuu ensimmäiseksi Keski- ja Itä-Euroopan maissa tilastoitujen vuodeosastohoitojen määrissä klinikoiden asukasta kohden. Samoin Valko-Venäjä johtaa myös klinikkakäyntien määrissä henkeä kohden.

Valko-Venäjällä 5. eniten maailmassa lääkäreitä 1000 asukasta kohti, mutta WHO:n asiantuntijoiden mukaan lääkäreiden määrä on epätasapainossa suhteessa sairaalapalveluihin ja käytössä olevaan hoitoteknologiaan. Ongelmana on myös ammattilaisten lähteminen maasta työskentelemään ulkomailla. Tämä johtuu alhaisesta tulotasosta terveydenhuollossa, palkat ovat n. 30 % alhaisemmat kuin tuotannollisilla aloilla.

Ongelmana on myös terveystalouden heikompi saatavuus kaupunkien ulkopuolella lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan puutteen vuoksi. Myös muutokset valtion budjetista terveydenhuollon rahoitukseen ovat uhka paremman kehityksen jatkumiselle.

Health care – Ministry of Health of the Republic of Belarus, Valko-Venäjän Terveysministeriön sivut: <http://minzdrav.gov.by/en>.